

CEPOS ARBEJDSPAPIR 60: BUDGETDISCIPLIN I KOMMUNERNE - EN ANALYSE AF, HVAD DER LIGGER BAG KOMMUNALE BUDGETOVERSKRIDELSER

20-11-2018

AF HENRIK CHRISTOFFERSEN (25 38 30 00) OG TOBIAS HEIDE-WINTHER

FORORD

Når kommunernes budgetter diskuteres, er det alt overvejende budgetternes vedtagelse, som påkalder sig interesse. Der er imidlertid en betydelig forskel på kommunernes overholdelse af deres vedtagne budgetter. Det er denne sidste problematik, som gøres til genstand for analyse i dette arbejdspapir. Hovedsigtet er at undersøge, hvorvidt der gælder bestemte mønstre, så der kan gives en nærmere gennemgående karakteristik af de kommuner, som er særlig tilbøjelige til at overskride de budgetter, de selv har vedtaget.

Analysen er en opfølgning på en tidligere analyse af kommunernes budgetoverholdelse i 2008, fremlagt i CEPOS arbejdspapir nr. 6 fra 2009: Budgetdisciplin i kommunerne af Henrik Christoffersen og Karsten Bo Larsen.

Nærværende arbejdspapir er udarbejdet af økonomistuderende ved Columbia University i New York, Tobias Heide-Winther.

December 2018

Henrik Christoffersen

Forskningschef i CEPOS

ISBN NR: 978-87-92581-76-1

INDHOLD

Forord	1
Indhold.....	2
1 Sammenfatning.....	3
2 English Abstract.....	4
3 Budgetdisciplin i kommunerne	5
4 Budgetoverholdelsen i kommunerne	7
5 Mulige forklaringer på budgetoverskridelser	11
6 Resultaterne af den statistiske analyse.....	13
7 Veje til sikring af budgetdisciplin.....	18
Referencer	19
Bilag	20

1 SAMMENFATNING

Overordnet set overholdt kommunesektoren under ét kommunernes budgetter for nettodriftsudgifterne for 2017. Der kan endda noteres et overskud på 4,9 mia. kr. svarende til 1,4 pct. Det er dog bemærkelsesværdigt, at der blandt de 98 kommuner er en betydelig forskel på, i hvilken grad budgetterne overholdes. Blandt de 98 kommuner er der 21, som overskrider de budgetterede udgifter. Den kommune, som har det største overskud, er Samsø svarende til 14,9 pct. af budgettet. Omvendt er den kommune, som overskrider budgettet mest, Fanø med underskud svarende til 5,1 pct.

Kommunesektoren under ét overskrider heller ikke budgettet for 2017 ift. serviceudgifterne. Her underskrides budgettet med 1,3 mia. kr. svarende til 1,2 pct. Graden af budgetoverholdelsen for serviceudgifterne varierer ligeledes mellem kommunerne. Der findes 40 kommuner som enkeltvis overskrider budgettet i 2017. Igen er det Fanø og Samsø, som udgør de to mest ekstreme tilfælde ift. budgetoverholdelse med en overskridelse på 6,8 pct. og en underskridelse på 14,7 pct. hhv.

I arbejdsrapporten undersøges, hvorvidt en række forskellige faktorer tjener som gennemgående forklaring på, i hvilken grad kommuner er tilbøjelige til at overskride deres eget vedtagne budget. Der bliver udpeget to signifikant betydende faktorer:

Jo højere udgifts- eller serviceniveau der holdes i kommunen, jo mere er kommunen tilbøjelig til at overskride dens eget budget.

Jo dårligere budgetoverholdelse kommunen præsterede for året forud, jo mere er kommunen tilbøjelig til at overskride dens eget budget.

Resultaterne afkræfter dermed en tese om, at det er de økonomisk mest pressede kommuner, som er mest tilbøjelige til at overskride deres egne budgetter. Snarere synes budgetoverskridelser at hænge sammen med en kultur i kommunen.

2 ENGLISH ABSTRACT

In recent years, exceeding budgets is a reoccurring problem for many Danish municipalities. The exceedances result in economic consequences crossing the own municipal border. This paper estimates the determinants of a municipality exceeding its budget using two consumption measures: the net expenses and the service expenses. The results of the estimated probit models suggest that an unsolid municipal economy is positively associated with the probability of exceeding its budget. A possible explanation might be that the municipal economy depends strongly on the Danish municipal compensation system and its unfavorable incentive system. Applying alternative mechanisms where the municipalities are more individually liable for the costs and consequences of their poor financial management might help to mitigate exceeding municipal budgets.

3 BUDGETDISCIPLIN I KOMMUNERNE

Igennem en længere årrække har der været en tendens til, at en del af de danske kommuner har overskredet deres økonomiske rammer, og frem til 2010 var tendensen tillige, at kommunerne samlet set overskred de rammer, som var aftalt med regeringen. Derved har de ført en økonomisk politik, hvor regnskabstallene overstiger budgettallene, hvilket har medført et økonomisk underskud i kommunerne. Denne tendens har været til stede før såvel som efter strukturreformen i 2007.

I Danmark har man siden slutningen af 1970'erne håndteret økonomiske problemer ved at kombinere et kommunalt selvstyre med en central statslig makroøkonomisk styring. Potentielle økonomiske udfordringer er imødekomet igennem et stat-kommunalt samarbejde, hvori rammeaftaler for kommunerne er blevet fastsat ved årlige budgetforhandlinger mellem Kommunernes Landsforening (KL) og regeringen. Aftalerne danner grundlag for et generelt økonomiske udspil, hvor der tages højde for den aktuelle konjunktursituation samt langsigtede makroøkonomiske udfordringer. Rammeaftalerne indeholder niveauet for de samlede serviceudgifter, anlægsinvesteringer samt skattefastsættelsen i kommunerne for det efterfølgende år. Ydermere fastlægges andre rammer for den kommunale økonomi. Eksempelvis dannes der estimater for udgifter til indkomstoverførsler. På baggrund af aftalens indhold beregnes herefter et bloktilskud, som sikrer, at kommunerne under ét har finansiering til de aftalte udgifter. For at regeringens finanspolitiske målsætning kan fastholdes, er det afgørende, at kommunerne overholder de aftalte rammer.

Dermed er det kommunale budget et udtryk for den bedst mulige afvejning af, hvordan de økonomiske ressourcer skal anvendes ift. de økonomiske omstændigheder. Denne afvejning dannes med udgangspunkt i det lokale demokrati, der på forskellig vis indebærer borgerinddragelse. Afvejningen må derfor antages at give borgerne den størst mulige nytte ud fra de givne præmisser. Med mindre der opstår uforudsete omstændigheder, så borgerne ville ønske en justeret fordeling af anvendelsen af ressourcerne, må en afvigelse fra budgettet derfor forstås som en afvigelse fra den optimale afvejning af budgettet. Dog afviger kommunen fra det som den har stillet borgerne i sigte, hvis ikke den ikke overholder sit budget.

Ofte har udgiftspresset været så stort, at kommunesektoren under ét har sprunget budgettet og brudt de indgåede aftaler. Denne tendens har især været gældende før strukturreformen i 2007 og gjaldt helt frem til 2001 jf. bilag 1. Først i 2012 skete der et markant skift, da kommunesektoren under ét gik fra et underskud på 1,9 mia. kr. i 2011 til et overskud på 6,2 mia. kr. i 2012. I de efterfølgende år har kommunesektoren ligeledes haft store overskud ift. nettodriftsudgifterne. Det gennemsnitlige årlige overskud var fra 2012-17 5,8 mia. kr., som det fremgår af bilag 1.

Det markante skift i kommunesektorens budgetdisciplin var hovedsageligt forårsaget af to tiltag: Genopretningsaftalen og budgetloven. Genopretningsaftalen blev indført med det formål at indfri EU's henstilling om en styrkelse af den strukturelle saldo med 1,5 pct. af BNP i årene 2011 til 2013. Som led i aftalen skulle kommunerne igangsætte en proces for at tilpasse økonomien med henblik på at overholde de aftalte udgiftsniveauer i 2011. Dette blev aftalt i forlængelse af den markante

budgetoverskridelse i 2009. Processen indebærer en justering af den rammelovgivning, som aftalesystemet fungerer inden for. Igennem en række nye styringsmekanismer skulle kommunernes incitament til at overholde de aftalte budgetter styrkes ved, at det skulle have konkrete økonomiske konsekvenser for såvel den enkelte overskridende kommune som for kommunesektoren som helhed, såfremt indgåede kommunaftaler ikke fremtidigt blev overholdt. Allerede fra 2010-2013 kunne der ses tegn på forbedringer.

I forlængelse af justeringen af rammelovgivningen vedtog Folketinget i 2012 en ny budgetlov, som har haft virkning fra finansåret 2014. Med budgetloven blev et nyt udgiftsstyringsystem med udgiftslofter for hhv. stat, regioner og kommuner indført. Disse udgiftslofter skulle bidrage til, at de offentlige udgifter udviklede sig i overensstemmelse med målsætningerne og prioriteterne i 2020-planen. Heriblandt var der lagt særlig vægt på finanspagtens krav til de offentlige finanser med loft for accepterede underskud. Udgiftsloftet indebærer bl.a. et kommunalt udgiftsloft, der fastsætter en øvre grænse for de kommunale nettodriftsudgifter til servicetjenester.

I dag udgør kommunesektoren derfor ikke et økonomisk problem mht. budgetoverskridelser. Der er imidlertid stadig enkelte kommuner, som hvert år overskrider deres udgiftsrammer. Dette udgør et strukturelt problem, som har betydelige konsekvenser for de samfundsøkonomiske balanceproblemer.

Kommunernes økonomiske beslutninger har betydelige konsekvenser, som rækker ud over den enkelte kommunegrænse (Christoffersen og Larsen (2009)). Når kommunerne øger deres budget, og finansierer det med øgede skatteindtægter, resulterer det i en begrænsning af befolkningens rådighedsbeløb, som bruges på privat forbrug og privat opsparing. Derved omfordeles kapitalen fra privat opsparing til kommunalt forbrug. Da kommunerne ikke bærer de fulde samfundsomkostninger ved øgede udgifter, oplever de en for lav pris ift. de reelle omkostninger ved høje udgiftsniveauer. Som resultat vil kommunerne have incitament til at vælge et udgiftsniveau som er højere, end hvad der er samfundsmæssigt optimalt. Dette udgiftspres har resulteret i, at kommunesektoren årligt, på nær 2010, overskred de budgetterede udgifter før 2012.

En strukturel mekanisme i det danske kommunesystem gør, at kommunerne ikke er tvunget til at indhente tidligere budgetoverskridelser ved efterfølgende budgetreduktioner. Når en kommunes budgetoverskridelse opgøres, inddrages overskridelsen i det efterfølgende års forhandlinger med regeringen, hvor der forhandles økonomi til det næstfølgende år. Derved kan kommunale budgetoverskridelser et år lede til en stigning i udgiftsrammen to år efter overskridelsen finder sted. Denne proces kan få negative konsekvenser for samfundsøkonomien. Eksempelvis kan der opstå strukturelle skævheder i kommunesystemet, hvor kommuner, der overskrider deres budget, vil øge deres indkomst fra staten. Derudover har kommuner, som overskrider budgetaftalerne, mulighed for at udskyde spændingerne på kort og mellemlangt sigt ved fx at sælge aktiver. Dette kan resultere i, at nogle kommuner i længere tid kan fastholde en ikke-bæredygtig økonomi uden at blive tvunget til at ændre kurs, mens nogle kommuner på den anden side vil udvikle en stærk og bæredygtig økonomi med effektive og økonomisk fornuftige strukturer.

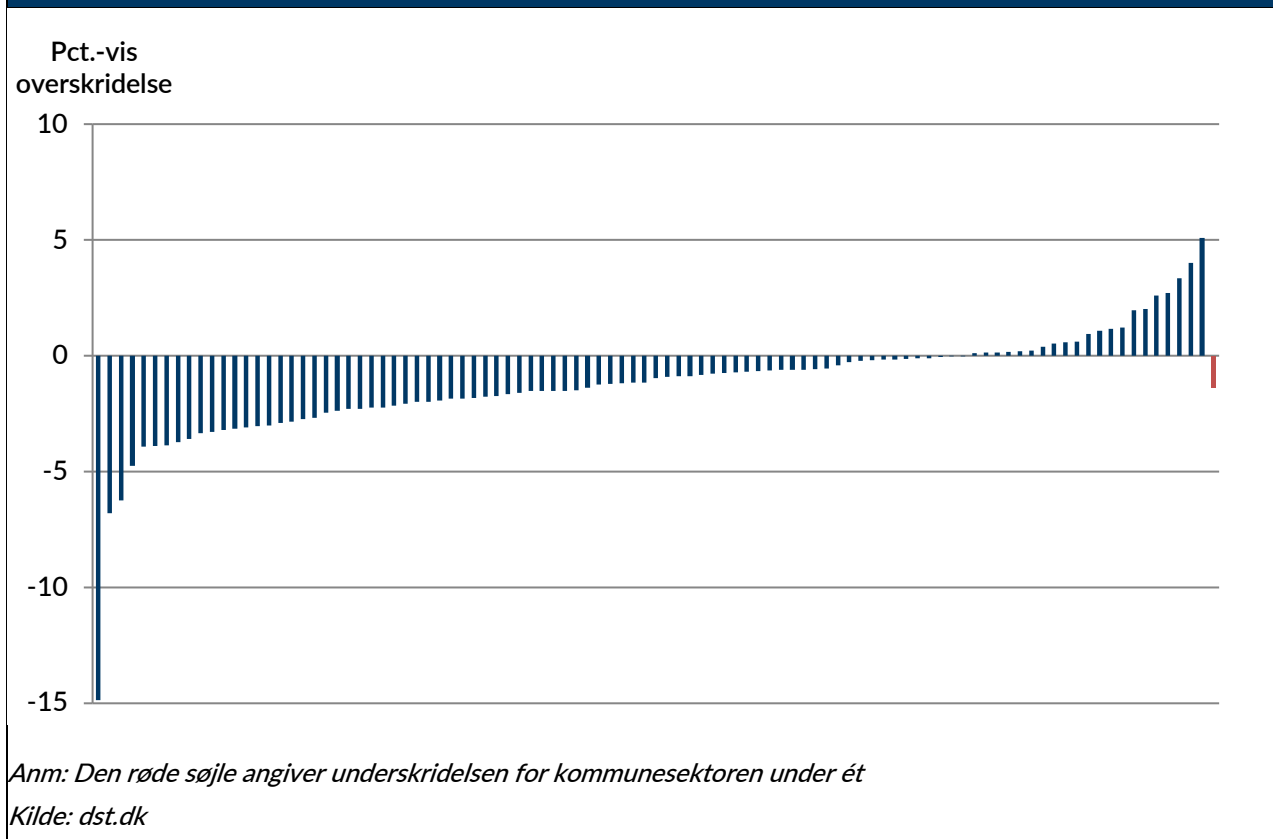
Dette papir undersøger hvilke kommunale karakteristika, der påvirker kommunernes budgetdisciplin. Det resterende af papiret er organiseret på følgende måde: Sektion 4 beskriver

graden af budgetoverholdelse; Sektion 5 beskriver mulige forklaringer på, hvorfor budgetterne ikke overholdes; Sektion 6 præsenterer den empiriske analyse, herunder en statistisk analyse af hvad som påvirker overskridelser for hhv. nettodriftsudgifterne og serviceudgifterne; og Sektion 7 diskuterer forskellige overvejelser til sikring af en mere holdbar budgetdisciplin.

4 BUDGETOVERHOLDELSEN I KOMMUNERNE

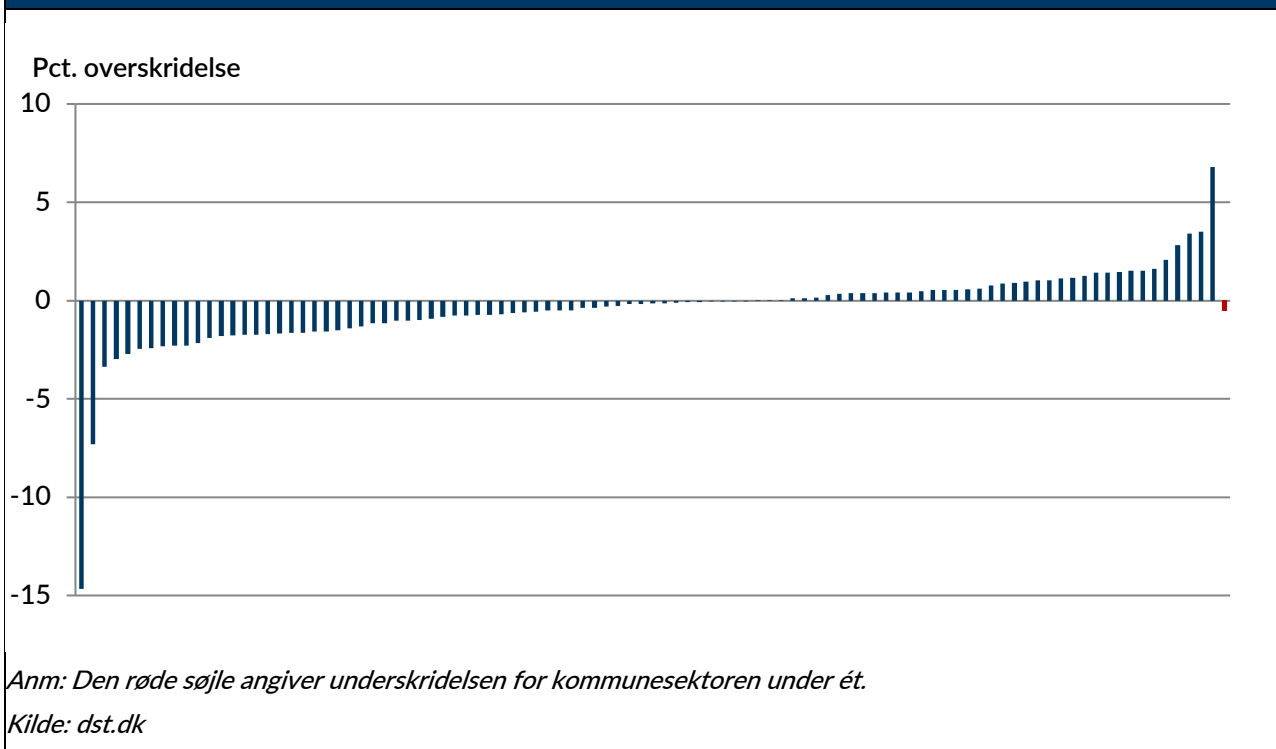
Overordnet set overskrider kommunesektoren under ét ikke budgettet for nettodriftsudgifterne for 2017. Tværtimod er der et overskud på 4,9 mia. kr. svarende til 1,4 pct. Det er dog bemærkelsesværdigt, at der blandt de 98 kommuner er en betydelig forskel på, i hvilken grad budgetterne overholdes. Figur 1 viser kommunernes procentvise overskridelse af de budgetterede nettodriftsudgifter for 2017. Blandt de 98 kommuner er der 21, som overskrider udgifterne. Den kommune, som har det største overskud, er Samsø svarende til 14,9 pct. af budgettet. Omvendt er den kommune, som overskrider budgettet mest, Fanø med underskud svarende til 5,1 pct. I bilag 2 er der vist tal for alle kommuners budgetoverholdelse mht. nettodriftsudgifterne for 2016 og 2017. Hvis man akkumulerer de overskredne kommuners underskud, kan man danne sig et estimat for, hvor stort et besparelspotentiale staten har, hvis ingen kommuner overskrider deres budget. Hvis ingen kommuner overskrider deres budget i 2017, vil der blive frigjort 547 mio. kr. på statens budget.

Figur 1. Kommunernes procentvise overskridelse af de budgetterede nettodriftsudgifter 2017

Nettodriftsudgifterne udgør rammen for serviceniveauet, som leveres i kommunerne. Imidlertid er det de såkaldte serviceudgifter, der laves aftaler om, når KL og regeringen årligt forhandler rammeaftaler. Serviceudgifterne dækker over kommunens udgifter til den daglige drift af serviceproduktion fx udgifter til dagsinstitutioner, folkeskoler, kommunernes del af sundhedsområdet mv. Argumentet for at fokusere på serviceudgifterne i budgetforhandlingerne er formentlig, at kommunerne har størst indflydelse på disse former for udgifter. For regnskabstallene for kommunesektoren under ét i 2017 udgør serviceudgifterne 68,7 pct. af de samlede nettodriftsudgifter.

Figur 2. Kommunernes procentvise overskridelse af de budgetterede serviceudgifter 2017

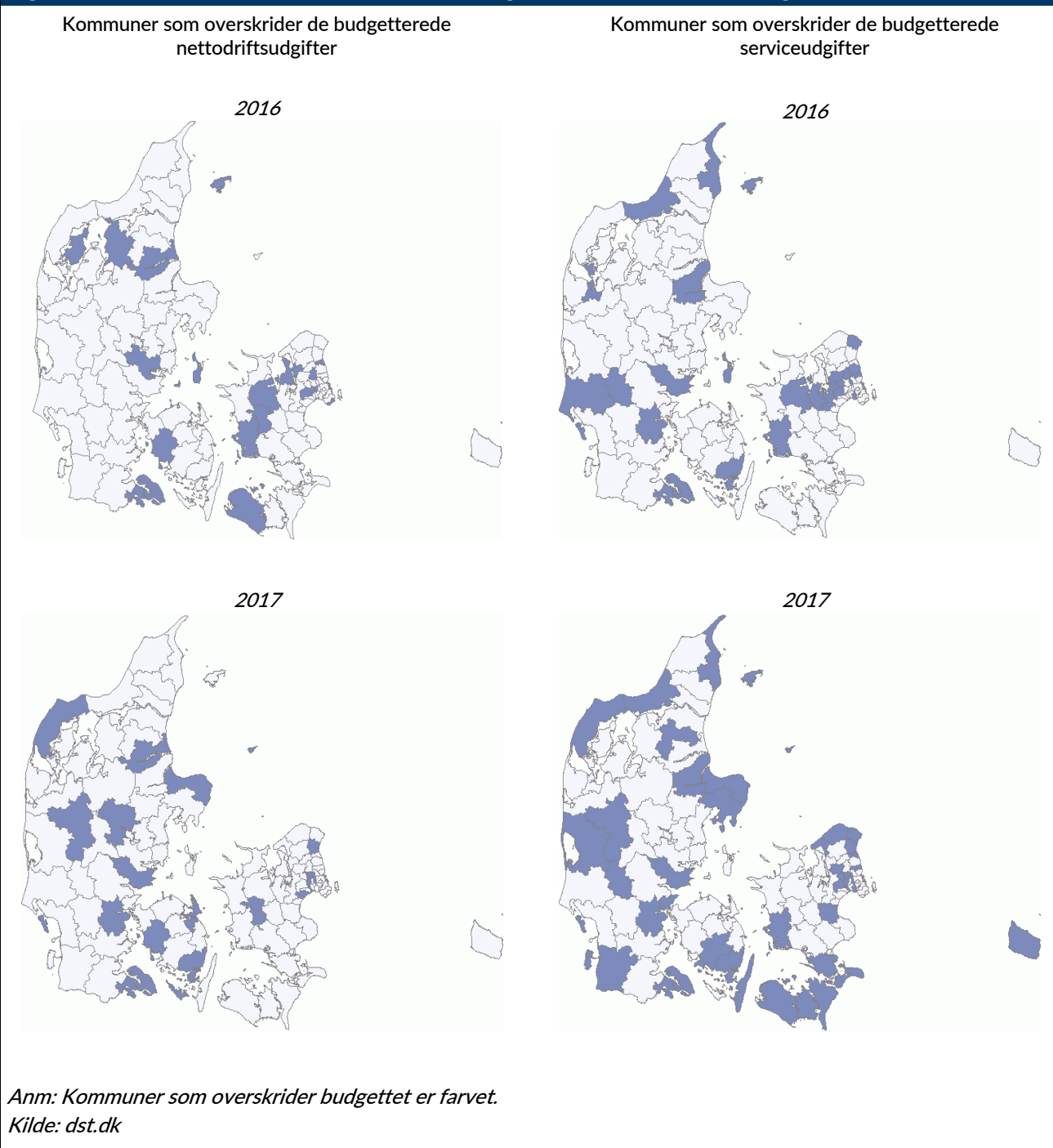

Kommunesektoren under ét overskrider heller ikke budgettet for 2017 ift. serviceudgifterne. Her underskrives budgettet med 1,3 mia. kr. svarende til 1,2 pct. Figur 2 viser kommunernes procentvise overskridelse af de budgetterede serviceudgifter for 2017. Graden af budgetoverholdelsen for serviceudgifterne varierer ligeledes mellem kommunerne. Der findes 40 kommuner som enkeltvis overskrider budgettet i 2017. Igen er det Fanø og Samsø, som udgør de to mest ekstreme tilfælde ift. budgetoverholdelse med en overskridelse på 6,8 pct. og en underskridelse på 14,7 pct. hhv. I bilag 3 er kommunernes budgetoverholdelse mht. serviceudgifter for 2016 og 2017 vist. Hvis man akkumulerer de overskredne kommuners underskud, viser det sig ligeså, at staten har et betydeligt besparelspotentiale for serviceudgifterne. Hvis ingen kommuner overskrider deres budget mht. serviceudgifter i 2017 ville der blive frigjort 738 mio. kr.

Det er også interessant at undersøge, om der findes geografiske elementer, som har betydning for budgetoverskridelserne i kommunerne. I figur 3 er det vist fire danmarkskort, som viser hvilke kommuner, der overskrider deres budgetter for nettodriftsudgifter og serviceudgifter. En farvet kommune indikerer, at den pågældende kommune overskrider budgettet for året. Der bemærkes to ting af figuren:

Først og fremmest er der en tendens til persistens ift. hvilke kommuner, som overskrider deres budgetter. Dette gælder især for de budgetterede serviceudgifter. For de 25 kommuner som overskrider deres budget for serviceudgifterne i 2016, er der 17 af dem, som også overskrider i 2017. Dette er en ganske betydelig andel og indikerer, at problemerne med budgetoverholdelse sandsynligvis skyldes strukturelle problemer i kommunernes økonomiføring. Derudover forekommer det, at de kommuner som overskrider deres budgetter både for nettodriftsudgifter og serviceudgifter, overvejende kan karakteriseres som mere eller mindre socialt- og økonomisk belastede kommuner. Disse kommuner har ofte høje udgiftsniveauer pga. den socioøkonomiske befolkningssammensætning, men også høje serviceniveauer defineret ved høje udgiftsniveauer ift. udgiftsbehov.

Figur 3. Danmarkskort over de kommunale budgetoverskridelser i 2016 og 2017

Disse mere umiddelbare analyser indikerer altså, at der findes afgørende forskelle i kommunernes budgetdisciplin. Dette gælder både for nettodriftsudgifterne og serviceudgifterne. Formålet med dette papir er at søge forklaringer på disse forskelle. Derfor foretages der statistiske analyser både gennemført på nettodriftsudgifterne (Figur 5) og serviceudgifterne (Figur 6).

5 MULIGE FORKLARINGER PÅ BUDGETOVERSKRIDELSER

Der eksisterer adskillige mulige forklaringer på, hvad der påvirker, om en kommune overholder sit budget. Variablene som bliver brugt i regressionsmodellerne skal tænkes som net af mulige væsentlige sammenhænge, som gør sig gældende. Derfor kan de mulige forklaringsmekanismer være indbyrdes afhængige, hvilket udgør statistiske problemer i regressionen. Dette problem er der så vidt muligt taget højde for ved at undlade nogle variable. I figur 4 er der opstillet fem hypoteser, hvor hver af hypoteserne er knyttet til en eller flere variable, som skal søge at forklare budgetoverskridelserne. Hypoteserne lyder som følger:

Hypotese 1: Kommuner har svært ved at overholde deres budgetter pga. udgiftstunge strukturer, som karakteriserer kommunen. Sådanne strukturer resulterer i, at disse kommuner kommer under et særligt pres på trods af, at de modtager relativt høje bloktilskud.

Hypotese 2: Kommunerne overskrider deres budgetter pga. af det politiske klima, som eksisterer i den respektive kommune. Derved er budgetdisciplinen et udtryk for den valgte politik eller den politiske struktur, som findes i kommunen.

Hypotese 3: Kommunerne overskrider deres budgetter pga. udefrakommende stød til lokaløkonomien. Derved har kommunerne egentligt de bedste intentioner mht. budgetoverholdelse, men bliver slået ud af kurs af negative stød. Eksempelvis kunne dominerende virksomheder reducere arbejdsstyrken, hvilket vil resultere i en reduktion i efterspørgslen efter arbejdskraft og derved et større udgiftspres for kommunen.

Hypotese 4: Kommunerne kan variere på effektivitet og derved i hvor høj grad de kan overholde deres budgetter. Forskelle i effektivitet kan fremkomme, hvis kommunerne er forskelligt udrustet til opgaver pga. forvaltningsmæssige strukturer. Eksempelvis kunne større kommuner have mulighed for relativ mere forvaltningsmæssig professionalisering end mindre kommuner. Derved kan skala og professionalisering være en potentiel forklaring.

Hypotese 5: Budgetdisciplinen i kommunerne kan variere pga. forskelle i den økonomiske dygtighed i kommunerne. Denne dygtighed bunder ud i en økonomisk soliditet i kommunerne, som kommer til udtryk ved udskrivningsprocenten, serviceniveauet og hvorvidt kommunen kan overholde budget i det forhenværende år. Denne forklaring afhænger altså ikke af ydre omstændigheder. Den indebærer, at interne strukturelle aspekter er drivkraften for, at kommunerne overskrider deres budgetter.

Figur 4. Oversigt over hypoteserne som faktorer bag kommunernes budgetoverskridelser og variablene som bruges til at analysere budgetoverskridelserne

Hypotese og variable	Variabelforklaring
Forklarende variable: Budgetoverskridelse i 2017	To variable bruges. En variabel som angiver den procentvise overskridelse for de budgetterede nettodriftsudgifter i 2017, og en dummyvariabel som angiver, hvorvidt de faktiske serviceudgifter overskrider de budgetterede serviceudgifter i 2017. Variablen tager værdien 1, hvis den pågældende kommune overskrider.
<i>Hypotese 1: Udgiftstunge strukturer</i>	
H:1.1: Socioøkonomisk indeks	Kommunalt nøgletal: De socioøkonomiske forhold i den pågældende kommune i 2017.
<i>Hypotese 2: Politiske forklaringer</i>	
H:2.1: Borgmesterens politiske tilhørsforhold	Dummy for om borgmesteren repræsenterer Venstre eller De Konservative.
H:2.2: Kommunalbestyrelsens fragmentering	Herfindahlindex for politisk fragmentering.
<i>Hypotese 3: Negative stød til den lokale økonomi</i>	
H:3.1: Ændring i arbejdsløshedsprocent	Differensen for ledighedsprocenten ultimo 2016 og 2017.
<i>Hypotese 4: Skala og professionalisering</i>	
H:4.1: Indbyggertal	Logaritmen til befolkningstallet i kommunen i 2017.
<i>Hypotese 5: Soliditeten i den kommunale økonomi</i>	
H:5.1: Udskrivningsprocent	Udskrivningsprocenten i kommunen i 2017.
H:5.2: Serviceniveau	Kommunalt nøgletal: Det budgetterede forhold mellem udgifter og udgiftsbehov i 2017. Variablen er skaleret med 100 for at få mere fortolkningsvenlige estimater.
H:5.3: Budgetoverholdelse i 2016	To variable bruges. En variabel som angiver den procentvise overskridelse for de budgetterede nettodriftsudgifter i 2016, og en dummyvariabel som angiver, om den pågældende kommune overskrider budgettet for serviceudgifterne i 2016.

Det har været overvejet at medtage andre variable for at inddække de potentielle forklaringer yderligere. Eksempelvis kan beskatningsgrundlaget medtages for at undersøge udgiftsstrukturen i kommunen. Derudover kan man argumentere for at benytte likviditetsniveauet som mulig forklaring ift. soliditeten i kommunerne. Disse variable er imidlertid ikke medtaget i regressionsmodellerne pga. deres høje korrelationer med andre forklarende variable jf. bilag 4.

6 RESULTATERNE AF DEN STATISTISKE ANALYSE

Som udgangspunkt for de statistiske regressionsmodeller bruges der en probit-model. Denne tester i hvilken grad de forskellige forklarende variable påvirker sandsynligheden for at kommunerne overskrider deres budgetter. I regressionerne er ø-kommunerne udeladt. Dette skyldes, at disse kommuner i særlig høj grad er betinget af særlige økonomiske ordninger med regeringen. Analysen er udført med alle forklarende variable som fungerende. Herefter er der gennemført en stepvis reduktion af den fulde model, hvor de mindst signifikante udelukkes én ad gangen. Det viser sig, at kun enkelte af variablene er signifikante i modellerne.

Figur 5. Forklaring af kommunernes budgetoverskridelser målt på nettodriftsudgifterne i 2017

VARIABLE	(1) Fuld model	(2) Reduceret model
Socioøkonomisk indeks	0,268 (0,908)	
Borgmester	0,107 (0,317)	
Herfindahlindex	0,0467 (0,0321)	
Ændring i ledighed	-0,833 (0,582)	
Indbyggertal	0,293 (0,325)	
Udskrivningspct	0,00729 (0,208)	
Serviceniveau	0,164*** (0,0581)	0,139*** (0,0452)
Procentvis overskridelse i 2016	0,150** (0,0732)	0,137* (0,0744)
Konstant	-22,35*** (8,184)	-14,99*** (4,632)
Observationer	93	93
R ²	0,205	0,143

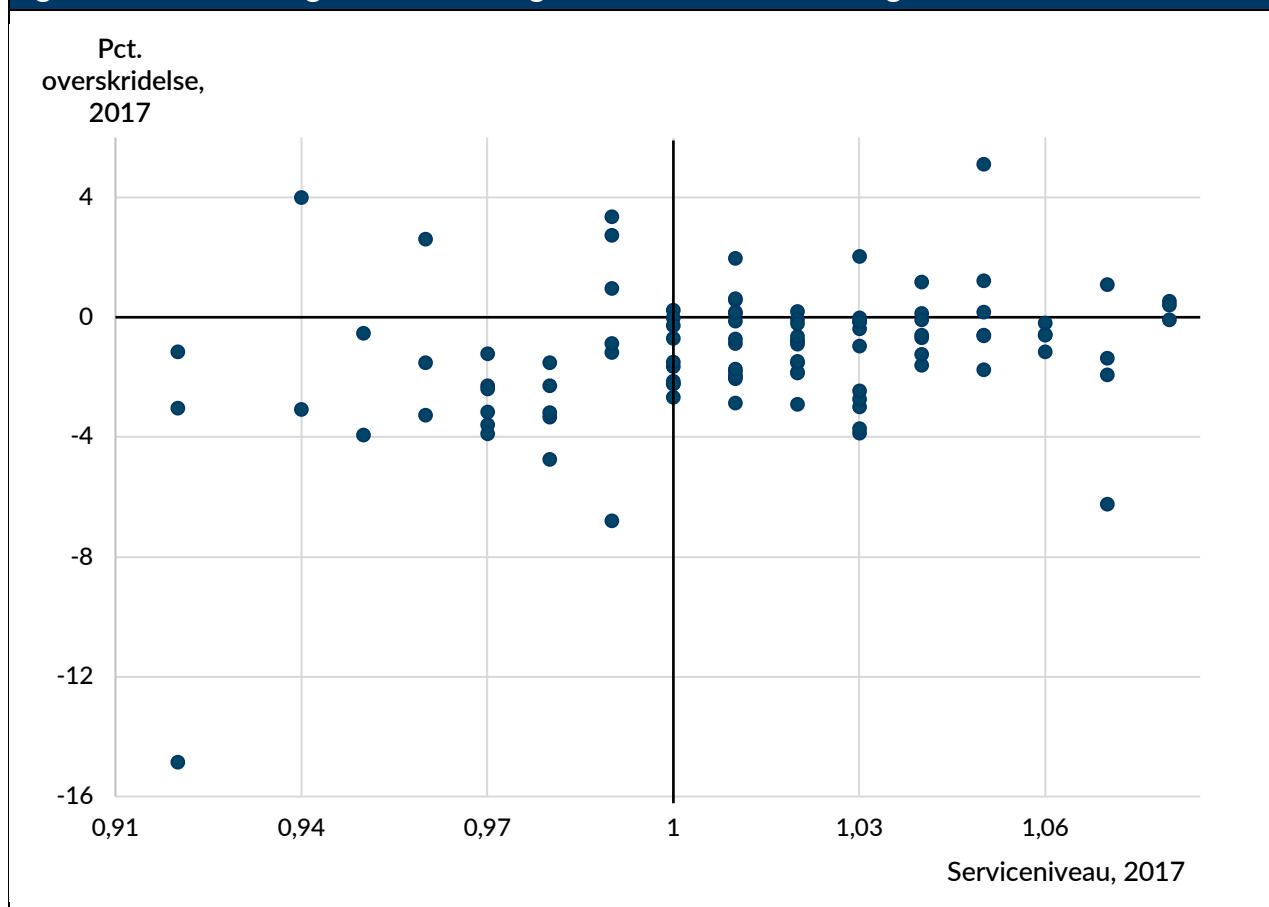
Anm: Den korte statistiske model er en OLS-model. I en probitmodel hvor den afhængige variabel er en dummyvariabel, som angiver, hvorvidt nettodriftsudgifterne overskrider budgettet i 2017, er ingen af de forklarende variable signifikante. Robuste standardfejl i parentes. *** $p < 0,01$; ** $p < 0,05$; * $p < 0,1$.
Kilde: noegletal.dk, dst.dk

I figur 5 undersøges nettodriftsudgifterne. Som afhængig variabel er der taget udgangspunkt i den procentvise overskridelse for kommunerne i 2017. Modellen analyseres derved vha. en OLS regression, som beregner, *hvor stærkt* de forklarende variable påvirker budgetoverskridelsen. Det bemærkes, at to variable er signifikante i modellen. Først og fremmest er serviceniveauet signifikant og positivt. Koefficienten har sågar en betydelig størrelse: En stigning i serviceniveauet på 0,01, er associeret med en stigning i budgetoverskridelsen på 0,16 pct. point. (Figur 5: (1)). I denne fortolkning skal man selvfølgelig tage højde for, at serviceniveauet er et tal, som varierer begrænset blandt de forskellige kommuner. Serviceniveauet varierer fra 0,92 (Vejle) til 1,08 (Albertslund) i datasættet, hvilket betyder, at en stigning på 0,01 er relativ stor.

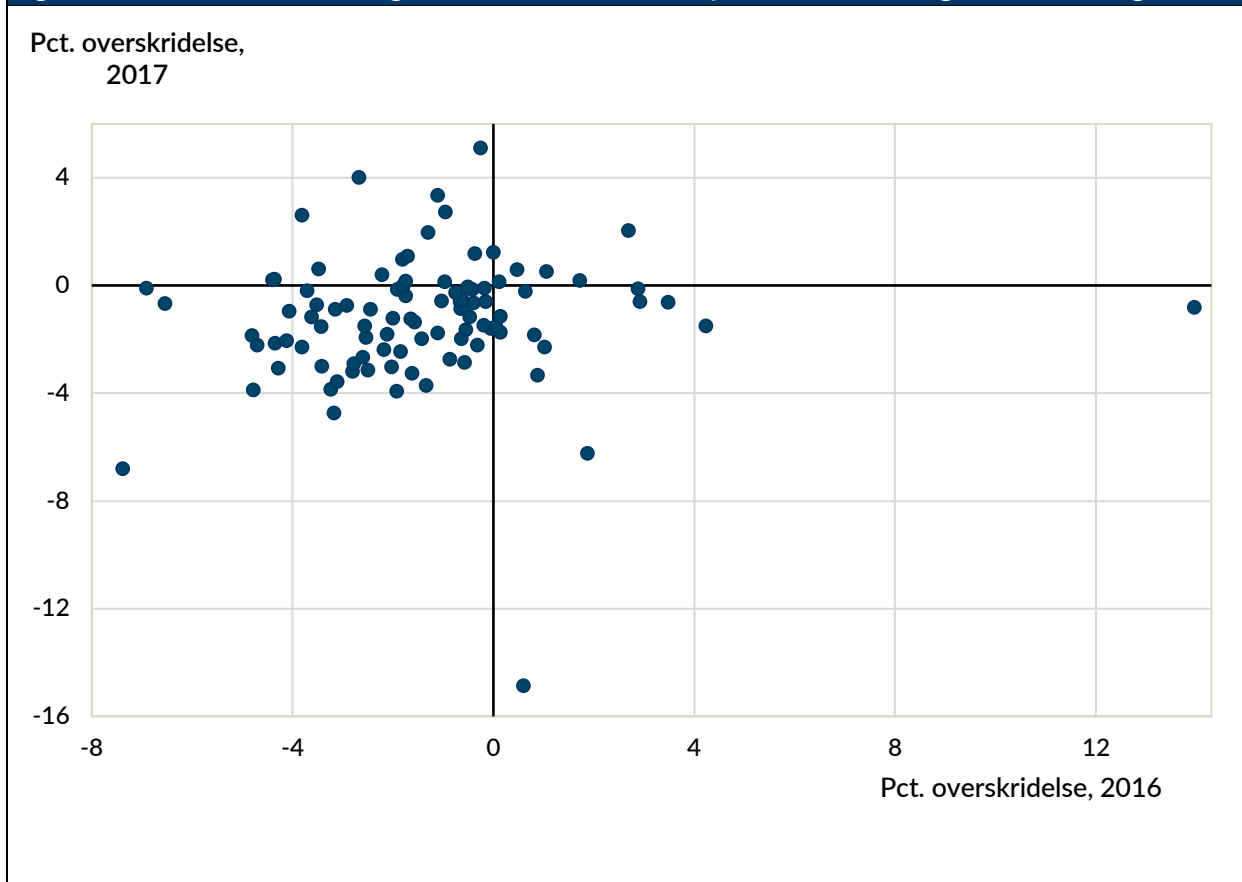
Endvidere kan det konkluderes, at den procentvise budgetoverskridelse i 2016 for nettodriftsudgifterne også har en signifikant positiv betydning for overskridelsen i 2017. En overskridelse på 1 pct. point. i 2016 medvirker til en overskridelse på 0,15 pct. point i 2017, alt andet lige (Figur 5: (2)). Denne effekt er mindre signifikant end effekten for serviceniveauet. I den reducerede model ses det, at effekten kun er signifikant inden for et 10 pct. signifikansniveau.

De direkte enkeltsammenhænge mellem overskridelse i 2017 og serviceniveau i året samt overskridelse i året forud er illustreret i figurerne 6 og 7.

Figur 6. Sammenhængen mellem budgetoverskridelse i 2017 og serviceniveauet i 2017

Figur 7. Kommunernes budgetoverskridelser målt på nettodriftsudgifter, 2016 og 2017

Figur 8. Forklaring af kommunernes budgetoverskridelser målt på serviceudgifter i 2017

VARIABLE	(1) Probit model - Fuld model	(2) Gennemsnitlige marginale effekter - Fuld model	(3) Probit model - Reduceret model	(4) Gennemsnitlige marginale effekter - Reduceret model
Socioøkonomisk indeks	1,489* (0,805)	0,444* (0,228)		
Borgmester	0,206 (0,334)	0,061 (0,099)		
Herfindahlindex	-0,0135 (0,0269)	-0,004 (0,008)		
Ændring i ledighed	0,026 (0,586)	0,008 (0,175)		
Indbyggertal	-0,003 (0,284)	-0,001 (0,085)		
Udskrivningspct	-0,251 (0,210)	-0,075 (0,061)		
Serviceniveau	0,192*** (0,0640)	0,057*** (0,016)	0,159*** (0,0492)	0,050*** (0,013)
Overskridelse i 2016	0,980*** (0,366)	0,292*** (0,096)	0,944*** (0,333)	0,296*** (0,09)
Konstant	-14,79** (7,095)		-16,67*** (5,010)	
Observationer	93	93	93	93

Anm: Ved brug af den procentvise overskridelse ift. de budgetterede serviceudgifter som den afhængige variable fås samme konklusioner. Standard fejl i parentes. *** p<0,01; ** p<0,05; * p<0,1.
Kilde: noegletal.dk, dst.dk

I figur 8 undersøges det, hvad der påvirker *sandsynligheden* for, at kommunerne overskrider deres budgetter for serviceudgifterne. Dette testes vha. af en probit-model. Som afhængig variabel bruges en dummyvariable, som tager værdien 1, hvis den pågældende kommune overskrider budgettet for serviceudgifterne i 2017. Da probit-modellen er en ikke-lineær model, vil effekten for hver af de forklarende variable variere fra kommune til kommune. Dette gør koefficienterne vanskelige at tolke på. Derfor udregnes de gennemsnitlige marginale effekter for de forklarende variable. Den gennemsnitlige marginale effekt giver den gennemsnitlige ændring i sandsynligheden for alle kommuner, når den pågældende forklarende variabel stiger marginalt. Figur 8 viser samme tendenser som figur 5: Det er tilsyneladende serviceniveauet og budgetoverskridelsen i 2016, som har en positiv betydning for, hvorvidt kommunerne overskrider budgettet i 2017 (Figur 8: (1)). De marginale effekter i regressionsmodellen viser lignende resultater, som koefficienterne fra probit-

modellen. Igen er det serviceniveauet og budgetoverskridelsen fra 2016, som har en positiv signifikant betydning for sandsynligheden for budgetoverskridelse i 2017. De marginale effekter har også en ganske betydelige størrelse. Hvis serviceniveauet stiger med 0,01, stiger sandsynligheden for budgetoverskridelse med 5,77 pct. følgelig. Den gennemsnitlige marginale effekt for budgetoverskridelsen i 2016 er også stor: Hvis en kommune overskrider de budgetterede serviceudgifter i 2016, stiger sandsynligheden med 29 pct. for, at kommunen også overskrider budgettet i 2017 (Figur 6: (2)). I den reducerede model ses samme mønster: Både serviceniveauet og budgetoverskridelsen i 2016 har betydelige positive størrelser og er signifikante. Derudover bidrager det socioøkonomiske indeks også til højere sandsynlighed for budgetoverskridelse i 2017 i den fulde model. Effekten er dog kun signifikant på et 10 pct. signifikansniveau. Derudover viser effekten sig at være insignifikant ved en stepvis reduktion af modellens variable.

Ud fra regressionerne kan man først og fremmest konkludere, at størstedelen af hypoteserne bliver afkræftet. Det er dermed vanskeligt at finde systematiske forklaringer på budgetoverskridelserne i kommunerne. Dog er der nogle klare tendenser, som viser stærkt statistisk signifikans. Det skal også bemærkes, at disse forklaringer er konsistente – både hvis man fokuserer på nettodriftsudgifterne og serviceudgifterne. Resultaterne peger på, at det primært er soliditeten i kommunernes økonomi, som påvirker, hvorvidt kommunerne overskrider budgetterne. Navnlig er det serviceniveauet, og hvorvidt kommunen overskrider budgettet i 2016, som begge påvirker sandsynligheden for budgetoverskridelse i 2017 positivt.

Som beskrevet er serviceniveauet defineret ved kommunens nettodriftsudgifter divideret med kommunens udgiftsbehov. Det faktum at dette påvirker sandsynligheden for budgetoverskridelse positivt kan fortolkes på flere måder. Den mere umiddelbare forklaring bygger på, at kommuner med høje serviceniveauer har et højt udgiftsniveau ift. udgiftsbehov. Dermed vil kommuner, som bruger mere likviditet end nødvendigt, også overskride budgetterne i højere grad. Denne forklaring bunder altså ud i kommunernes dygtighed til at føre økonomi. En anden årsag til den positive sammenhæng kan være, at kommuner med høje serviceniveauer har lavere produktivitet for serviceydelserne end landsgennemsnittet. Derved vil disse kommuner være nødsaget til at bruge flere penge på ydelser. Dette vil så medføre, at de overskrider deres budgetter.

At budgetoverskridelsen for det forløbne år har positiv indflydelse på budgetoverskridelsen i næste betyder, at der er en robusthed over tid for budgetoverskridelserne. Derved er det i høj grad de samme kommuner, som ikke ønsker eller ikke vil holde deres budgetter. Dette indikerer, at der findes nogle strukturelle problematikker, i den måde kommunerne fører økonomisk politik på. Dette tyder på, at der ikke findes en virkningsfuld institutionel mekanisme, som giver kommuner incitament til at holde budgettet året efter en budgetoverskridelse. Dermed er konsekvenserne for dårlig økonomisk ledelse ikke store nok.

Resultaterne danner sig altså et mønster. De forklaringer, som er præget af statistisk signifikans, retter sig imod kommunen som institution og peger på strukturelle problematikker i kommunernes økonomiføring. De forklaringer som viser sig ikke at have effekt på budgetoverskridelserne er derimod i højere grad de ydre omstændigheder: de kommunalpolitiske mønstre, de sociale strukturer, kommunens velstand og ydre negative stød til økonomien. Der findes altså ikke beviser for, at kommuner med de sværeste betingelser også er dem, der overskrider budgetterne.

7 VEJE TIL SIKRING AF BUDGETDISCIPLIN

Når kommunerne overskrider deres budgetter, bliver borgerne udsat for en anden ressourceanvendelse end den, som er fastlagt gennem demokratiske beslutningsprocesser. Derved er det et udtryk for tab af nytte. Derudover bliver samfundsøkonomien udsat for et udgiftspres, som resulterer i at kommunesektorens offentlige rammer og udgifter øges. Denne analyse bidrager til indsigt i hvilke aspekter, som er associeret med kommunal budgetoverskridelse. Ud fra denne indsigt kan man danne overvejelser, om hvordan man eventuelt kan tilrettelægge foranstaltninger, således at kommunerne i højere grad vil overholde budgetterne. Analysen peger på, at det er de indre strukturelle karakteristika i kommunernes økonomiføring, som leder til budgetoverskridelser. Ifølge indsigten fra denne analyse bør man altså konstruere foranstaltninger, som understøtter økonomistyringen i kommuner med svag økonomistyring.

Den nutidige praksis for den samlede økonomistyring af kommunerne fungerer således, at borgerne i kommuner med styr på økonomien bliver tvunget til at overføre penge til kommuner med manglende økonomistyring. Denne praksis bliver betragtet som et anliggende mellem kommunerne. Det kan dog betvivles om dette er efficient, da kommuner med svag økonomistyring derved ikke har incitament til at forbedre økonomien. Den kommunale udligning medfører, at kommunerne har incitament til at bruge præcis hvad de er budgetteret til, da et eventuelt overskud bliver overført til andre kommuner. Derfor har de ikke anledning til at spare op og føre en bæredygtig økonomi af sig selv. Derfor kan man argumentere for, at det kommunale udligningssystem medvirker til at kommunerne bliver for økonomisk afhængige pga. sit ugunstige incitamentsstruktur. Alternativt kan man anvende foranstaltninger, hvor kommunerne mere individuelt hæfter, for de omkostninger og konsekvenser deres dårlige økonomiføring medfører.

Modsat kan man også argumentere for, at økonomistyringen skal være mere statsstyret. I dag påtvinges kommuner med dårlig økonomi og fravær af nødvendig likviditet til at indgå aftaler med Indenrigsministeriet, hvor der aftales rammevilkår for den fremtidige økonomi for kommunerne, indtil disse igen har en sund økonomi. I og med at der er en robusthed i overskridelserne af budgetterne over tid, kan denne praksis være et fornuftigt alternativ til en mere kommunalt styret økonomi.

Et af de større og mere langsigtede problemer med kommunale budgetoverskridelser er, at de enkelte kommuner ikke bærer de fulde samfundsøkonomiske omkostninger. Således holder de et udgiftsniveau, som er højere end samfundsmæssigt optimalt. En potentiel løsning kan være at påtvinge kommunerne til at indregne disse samfundsmæssige omkostninger i deres udgiftsbeslutninger. Dog vil sådan en ændring betyde massive institutionelle modifikationer af kommunesystemet.

REFERENCER

Christoffersen, Henrik og Larsen, Karsten Bo (2009): Budgetdisciplin i kommunerne. CEPOS arbejdspapir nr. 6.

Christoffersen, Henrik og Larsen, Karsten Bo (2009): Udgiftsbehov og udgifter i kommunerne. CEPOS arbejdspapir nr. 1.

(<http://www.kl.dk/Okonomi-og-administration/Okonomi-og-dokumentation/Kommunal-okonomi-a-z/Serviceudgifter/>).

<https://www.fm.dk/oekonomi-og-tal/budgetlov-og-udgiftslofter>

Finansministeriet (2010): Offentligt forbrug og genopretningsaftalen.

Finansministeriet (2009): Aftaler om den kommunale og regionale økonomi for 2010.

Finansministeriet (2010): Aftaler om den kommunale og regionale økonomi for 2011.

Finansministeriet (2012): Budgetlov.

BILAG

Bilag 1: Overskridelse af de budgetterede nettodriftsudgifter for kommunesektoren under ét

År	Overskridelse
2007	1,94 mia. kr.
2008	4,30 mia. kr.
2009	8,29 mia. kr.
2010	-0,01 mia. kr.
2011	1,96 mia. kr.
2012	-6,28 mia. kr.
2013	-6,24 mia. kr.
2014	-6,50 mia. kr.
2015	-4,98 mia. kr.
2016	-6,43 mia. kr.
2017	-4,90 mia. kr.

Kilde: *dst.dk*

Bilag 2. De enkelte kommuners budgetoverholdelse i 2016 og 2017 målt på nettodriftsudgifter

	2016		2017	
	Abs. Oversk.	Pct. overs.	Abs. Oversk.	Pct. overs.
Albertslund	22418	1,05	11265	0,52
Allerød	-44073	-3,24	-54058	-3,87
Assens	2807	0,11	3154	0,12
Ballerup	-80294	-2,22	14095	0,39
Billund	-68617	-4,07	-16583	-0,96
Bornholm	-101057	-3,72	-5499	-0,2
Brøndby	-84301	-3,12	-99207	-3,59
Brønderslev	-57177	-2,54	-44221	-1,94
Dragør	97487	13,95	-6678	-0,81
Egedal	-66193	-2,79	-69684	-2,91
Esbjerg	-296738	-4,12	-151055	-2,06
Fanø	-543	-0,26	10407	5,1
Favrskov	-130887	-4,79	-104349	-3,89
Faxe	-44874	-2,12	-39466	-1,83
Fredensborg	-110471	-4,41	4863	0,19
Fredericia	-102111	-3,15	-29890	-0,9
Frederiksberg	-115993	-2,03	-176306	-3,04
Frederikshavn	-6845	-0,18	-3753	-0,1
Frederikssund	80170	2,92	-17103	-0,61
Furesø	19933	0,81	-46734	-1,84
Faaborg-Midtfyn	-56204	-1,75	-13158	-0,4
Gentofte	-82788	-1,93	-176359	-3,93
Gladsaxe	-71414	-1,62	-146464	-3,28
Glostrup	616	0,04	-23249	-1,53
Greve	-107284	-3,82	73081	2,6
Gribskov	-47149	-1,92	-3956	-0,16
Guldborgsund	-19651	-0,51	-2537	-0,06
Haderslev	-86860	-2,45	-31852	-0,89
Halsnæs	-21108	-1,04	-12028	-0,58
Hedensted	-28931	-1,12	86770	3,34
Helsingør	-2536	-0,06	-65813	-1,61
Herlev	-24550	-1,3	38265	1,97
Herning	-219782	-4,36	11674	0,23
Hillerød	-39707	-1,34	-111853	-3,72
Hjørring	-67416	-1,65	-51552	-1,25
Holbæk	175525	4,23	-62090	-1,52
Holstebro	-61367	-1,8	-659	-0,02
Horsens	45499	0,87	-178466	-3,34
Hvidovre	-5635	-0,16	-22204	-0,6
Høje-Taastrup	21801	0,63	-7610	-0,22

Hørsholm	14627	1,02	-33418	-2,3
Ikast-Brande	-85269	-3,42	-77517	-3
Ishøj	-57152	-3,43	-26065	-1,53
Jammerbugt	-26839	-1,12	-41633	-1,76
Kalundborg	-138153	-4,35	-68656	-2,15
Kerteminde	-25309	-1,71	16209	1,09
Kolding	-53308	-0,98	7132	0,13
København	-1615884	-4,29	-1172368	-3,09
Køge	-179234	-4,71	-84298	-2,23
Langeland	-65875	-6,92	-955	-0,1
Lejre	-8923	-0,59	-12210	-0,78
Lemvig	-27113	-2,19	-29721	-2,39
Lolland	4315	0,13	-38224	-1,15
Lyngby-Taarbæk	-154724	-4,81	-62383	-1,86
Læsø	2893	1,87	-11162	-6,25
Mariagerfjord	67769	2,68	51594	2,02
Middelfart	-10400	-0,48	-26293	-1,18
Morsø	47575	3,47	-8603	-0,62
Norddjurs	-8659	-0,37	27995	1,18
Nordfyns	-11898	-0,64	-37009	-1,99
Nyborg	-138053	-6,54	-14254	-0,68
Næstved	-118944	-2,5	-153963	-3,16
Odder	-7626	-0,58	-37687	-2,86
Odense	-341615	-2,81	-393650	-3,2
Odsherred	-34701	-1,57	-30618	-1,37
Randers	-24047	-0,4	-39649	-0,65
Rebild	-29462	-1,8	-457	-0,03
Ringkøbing-Skjern	-6808	-0,2	-51321	-1,49
Ringsted	-30053	-1,44	-42223	-1,98
Roskilde	-33807	-0,67	-32067	-0,61
Rudersdal	-24370	-0,76	-8949	-0,28
Rødovre	-47934	-1,75	4291	0,16
Samsø	1750	0,59	-42846	-14,86
Silkeborg	-98491	-1,82	51575	0,95
Skanderborg	-29257	-0,87	-92113	-2,74
Skive	-84782	-2,92	-21811	-0,74
Slagelse	139752	2,87	-6651	-0,13
Solrød	-86382	-7,39	-81801	-6,8
Sorø	30423	1,72	3108	0,17
Stevns	-7187	-0,56	-21347	-1,65
Struer	-43439	-3,18	-65552	-4,75
Svendborg	-378	-0,01	44698	1,22
Syddjurs	-46597	-1,85	-62914	-2,46
Sønderborg	22052	0,46	27909	0,57

Thisted	-94591	-3,49	16535	0,61
Tønder	-87385	-3,52	-17721	-0,72
Tårnby	-16159	-0,63	-14072	-0,54
Vallensbæk	-8421	-0,96	24207	2,72
Varde	-9803	-0,32	-67312	-2,23
Vejen	-98931	-3,82	-59821	-2,29
Vejle	-229517	-3,63	-73926	-1,17
Vesthimmerlands	3390	0,14	-41326	-1,74
Viborg	-145660	-2,57	-87157	-1,51
Vordingborg	-18361	-0,65	-25333	-0,88
Ærø	-11669	-2,68	18229	4
Aabenraa	-97429	-2,61	-101156	-2,68
Aalborg	-53253	-0,43	-18688	-0,15
Aarhus	-402276	-2,01	-233418	-1,22
Hele landet	-6427882	-1,83	-4897698	-1,38

Anm: Et positivt tal betyder, at kommunen overskrider budgettet.

Anm: De absolutte tal er i tusinde kroner.

Kilde: dst.dk

Bilag 3. De enkelte kommuners budgetoverholdelse i 2016 og 2017 målt på serviceudgifter

	2016		2017	
	Abs. Oversk.	Pct. overs.	Abs. Oversk.	Pct. overs.
Albertslund	-13953	17627	-0,93	1,16
Allerød	-39869	-10666	-3,75	-0,98
Assens	-17283	-2625	-0,99	-0,15
Ballerup	-21760	483	-0,88	0,02
Billund	5567	5316	0,5	0,46
Bornholm	-8735	27798	-0,49	1,51
Brøndby	-46507	-44863	-2,63	-2,46
Brønderslev	-9223	-2354	-0,6	-0,15
Dragør	-7787	-381	-1,28	-0,06
Egedal	2294	2112	0,13	0,12
Esbjerg	-128984	-24981	-2,65	-0,51
Fanø	8312	10421	5,61	6,81
Favrskov	-18541	-40123	-1,01	-2,16
Faxe	-31602	-2728	-2,25	-0,19
Fredensborg	-18058	16215	-0,99	0,89
Fredericia	-14274	22141	-0,67	1,02
Frederiksberg	-56409	-61565	-1,47	-1,57
Frederikshavn	2215	3759	0,09	0,15
Frederikssund	-19782	-21334	-0,99	-1,04
Furesø	15805	-19433	0,88	-1,03

Faaborg-Midtfyn	-27846	11568	-1,3	0,53
Gentofte	-24866	-24791	-0,78	-0,76
Gladsaxe	-75562	-52850	-2,44	-1,66
Glostrup	-5449	-6576	-0,51	-0,6
Greve	-930	-598	-0,05	-0,03
Gribskov	-10437	49590	-0,6	2,83
Guldborgsund	-48997	8817	-1,89	0,34
Haderslev	-56183	-19729	-2,41	-0,83
Halsnæs	-5698	84	-0,4	0,01
Hedensted	51401	62053	2,87	3,42
Helsingør	33743	59549	1,18	2,08
Herlev	26025	47691	1,97	3,5
Herning	-80604	9969	-2,39	0,29
Hillerød	-15312	-8047	-0,71	-0,37
Hjørring	-37148	-10244	-1,32	-0,36
Holbæk	25577	-63621	0,91	-2,29
Holstebro	-81153	-26561	-3,51	-1,14
Horsens	-6213	-57509	-0,18	-1,63
Hvidovre	3248	14320	0,13	0,55
Høje-Taastrup	11613	36851	0,49	1,51
Hørsholm	-3277	6103	-0,31	0,57
Ikast-Brande	-72544	-28277	-4,27	-1,65
Ishøj	-33627	-21071	-2,89	-1,77
Jammerbugt	14929	20186	0,93	1,25
Kalundborg	-77434	-35858	-3,75	-1,74
Kerteminde	-25771	-1818	-2,53	-0,18
Kolding	21615	60685	0,59	1,61
København	-541088	-350657	-2,23	-1,42
Køge	-12713	26313	-0,51	1,02
Langeland	-25242	8998	-4,01	1,43
Lejre	10409	-6589	0,94	-0,56
Lemvig	-30607	-26278	-3,53	-2,99
Lolland	-47443	8912	-2,18	0,41
Lyngby-Taarbæk	23139	24184	0,94	0,95
Læsø	4682	180	3,78	0,13
Mariagerfjord	-11082	-11397	-0,62	-0,63
Middelfart	-20811	-11229	-1,4	-0,75
Morsø	-26563	-976	-2,73	-0,1
Norddjurs	-7157	6498	-0,43	0,39
Nordfyns	-11121	-28666	-0,91	-2,3
Nyborg	-43875	-3751	-3,32	-0,28
Næstved	-47381	-2239	-1,5	-0,07
Odder	-23092	-30570	-2,57	-3,38
Odense	-72544	-136030	-0,95	-1,74

Odsherred	-15786	-7759	-1,06	-0,51
Randers	37007	14273	0,96	0,36
Rebild	-17595	17331	-1,49	1,44
Ringkøbing-Skjern	-10001	9559	-0,43	0,41
Ringsted	-35935	-36465	-2,46	-2,43
Roskilde	21195	-2507	0,57	-0,07
Rudersdal	16795	-494	0,68	-0,02
Rødovre	-2612	26895	-0,14	1,41
Samsø	3799	-31961	1,82	-14,67
Silkeborg	-67943	-65629	-1,93	-1,81
Skanderborg	-22747	-66875	-0,95	-2,71
Skive	-1479	-9649	-0,08	-0,49
Slagelse	41070	24795	1,27	0,76
Solrød	-11648	-6326	-1,35	-0,71
Sorø	-11166	-16315	-0,93	-1,33
Stevns	-11803	-7868	-1,41	-0,92
Struer	3490	-431	0,39	-0,05
Svendborg	8945	21304	0,37	0,86
Syddjurs	-3124	6405	-0,19	0,37
Sønderborg	7970	13270	0,26	0,41
Thisted	-40542	10813	-2,24	0,59
Tønder	-60333	457	-3,59	0,03
Tårnby	-27758	-29294	-1,52	-1,57
Vallensbæk	-6235	3542	-0,95	0,53
Varde	13404	-14757	0,65	-0,7
Vejen	-30401	-30936	-1,7	-1,71
Vejle	-116842	-82021	-2,79	-1,91
Vesthimmerlands	-20275	-12399	-1,21	-0,75
Viborg	-106580	-56994	-2,88	-1,51
Vordingborg	-1823	21396	-0,1	1,13
Ærø	-4695	-24302	-1,51	-7,32
Aabenraa	-14862	-29608	-0,6	-1,17
Aalborg	-16497	-25982	-0,2	-0,3
Aarhus	-473739	-303218	-3,74	-2,33
Hele landet	-2780709	-1320312	-1,17	-0,55

Anm: Et positivt tal betyder, at kommunen overskrider budgettet.

Anm: De absolutte tal er i tusinde kroner.

Kilde: dst.dk

Bilag 4. Korrelationsmatrix for variablene

	ND17	ND16	S17	S16	SI	Beskat	Borg	Herfin	Ledig	Indb	Likv	Udskr	SN
Nettodrifts budgetoverskridelse 17	1												
Budgetoverskridelse nettodriftsudgifter 17	0,11	1											
Budgetoverskridelse serviceniveauudgifter 16	0,30	-0,04	1										
Budgetoverskridelse serviceniveauudgifter 16	0,03	0,06	0,32	1									
Socioøkonomisk indeks	0,06	0,16	0,17	0,09	1								
Beskatningsgrundlag	-0,07	0,03	-0,03	0,15	-0,48	1							
Borgmester	0,00	0,07	-0,02	0,05	-0,31	0,08	1						
Herfindahlindeks	0,12	-0,03	0,00	0,11	0,19	-0,13	-0,01	1					
Ændring i ledighed	-0,16	-0,26	-0,06	0,09	-0,32	0,14	0,14	-0,15	1				
Indbyggertal	-0,08	-0,16	-0,06	0,06	0,08	-0,07	-0,22	-0,17	-0,01	1			
Likviditet	-0,01	-0,23	-0,09	0,09	0,08	0,11	-0,09	0,14	-0,22	0,10	1		
Udskrivningspct	0,12	0,06	0,10	0,10	0,18	-0,66	-0,06	-0,11	0,06	-0,17	-0,37	1	
Serviceniveau	0,18	0,12	0,36	0,11	0,12	-0,20	-0,07	-0,08	0,08	-0,32	-0,35	0,62	1